

Økonomi**NU**

En grundbog til samfundsøkonomi

2. udgave

Henrik Kureer

systeme ▶

Inflation og pengemængde

Pengemængden er et centralt element i den monetaristiske teori. Det er denne fokus på pengemængden som har givet navn til denne økonomiske skole (money = penge ; monetary = noget med penge at gøre).

De fleste *op- og nedture i samfundsøkonomien* kan, ifølge monetaristerne, forklares med uhensigtsmæssige *ændringer i pengemængden*. Økonomiske kriser forklares derfor oftest med, at centralbanken har ført en fejlagtig pengepolitik. Den har simpelthen ikke været dygtig nok til at forsyne samfundet med en passende pengemængde. Friedman analyserede således krisen i 1930'erne og nåede frem til, at krisen netop blev så voldsom, fordi centralbankerne svigtede.

Hvis pengemængden øges for kraftigt, vil det umiddelbart føre til øget produktion. Dels omsættes pengene i forbrug, dels vil øget pengemængde medføre fald i renten. Lavere rente gør det mere attraktivt at låne til forbrug og investeringer, hvilket øger efterspørgslen. Den øgede efterspørgsel hæver prisniveauet.

Men på længere sigt ender det med, at produktionen falder tilbage til sit oprindelige leje. Produktionen på lang sigt er nemlig *ikke* styret af pengemængden (eller efterspørgslen, som keynesianerne hævder), men af teknologisk udvikling, arbejdsmarkedets struktur m.v. Slutresultatet på længere sigt af den øgede pengemængde er i stedet, at priserne er højere – dvs. højere inflation.

Øget pengemængde vil derfor altid medføre øget inflation på lidt længere sigt. Inflation skyldes, ifølge monetaristerne, alene en for kraftig stigning i pengemængden.

Inflation antages hos monetaristerne at have yderst skadelige virkninger på samfundsøkonomien. Høj inflation forhindrer markedsmekanismen i at fungere optimalt, fordi husholdninger og virksomheder reagerer uhensigtsmæssigt, når priserne stiger for voldsomt. Omvendt vil en lav, stabil inflation være gavnlig for den økonomiske udvikling. Dette giver nemlig virksomheder og husholdninger basis for bedre at planlægge deres økonomiske dispositioner, ligesom det giver nogle mere stabile forventninger til fremtiden. Derfor er det yderst *centralt for monetaristerne, at inflationen holdes nede.*

Naturlig arbejdsløshed

I opgangstider med høj økonomisk vækst falder arbejdsløsheden typisk. Men ifølge monetaristerne, er der grænser for, hvor langt ned arbejdsløsheden kan komme.

Hvis et land har et ufleksibelt arbejdsmarked, kan det blive vanskeligt at få arbejdsløsheden ned på de 3-5 pct., som man normalt betegner som fuld beskæftigelse. Et ufleksibelt arbejdsmarked er, ifølge monetaristerne, bl.a. kendetegnet ved, at det er besværligt for virksomhederne at fyre folk.

Virksomhederne vil da være tilbageholdende med at ansætte folk, når der kommer et op-sving, som man ikke er helt sikker på vil være vedvarende. Det er også ufleksibelt, hvis dagpengesystemet er så fordelagtigt for den arbejdsløse, at han ikke gider søge arbejde. Et tredje eksempel kan være for høje mindstelønninger, som betyder, at virksomhederne finder det for dyrt at ansætte ufaglært arbejdskraft.

Hvis en stor del af de arbejdsløse således i virkeligheden ikke står til rådighed for arbejdsmarkedet, kan der sagtens være mangel på arbejdskraft (hvilket vi tidligere i bogen kaldte for flaskehalsproblemer). Selv med en arbejdsløshed på omkring 10 pct., kan der på et dårligt fungerende arbejdsmarked opstå mangel på arbejdskraft. Hvis arbejdsløsheden – på grund af højere økonomisk vækst – falder yderligere, vil stigende mangel på arbejdskraft medføre høje lønstigninger. Det øger virksomhedernes omkostninger, hvilket fordyrer varerne – og resultatet er en kraftig stigning i inflationen.

Denne '*bundgrænse*' for, hvor langt ned arbejdsløsheden kan komme, før der skabes for store lønstigninger og inflation, kaldes af monetaristerne for den *naturlige arbejdsløshed*.

I nogle lande, som har et meget stift og ufleksibelt arbejdsmarked, kan den ligge helt oppe på 8-10 pct. Det gælder i mange sydeuropæiske lande. I lande som USA og UK, hvor arbejdsmarkedet er meget fleksibelt, er den naturlige arbejdsløshed nede på under 5 pct. I Danmark ligger den på omkring 4 pct.

Udbudsøkonomi og markedsmekanisme

Mens *Keynes* fokuserede på *efterspørgslen*, har *monetaristerne* og de neolibérale økonomer vendt blikket mod *udbudssiden* i samfundsøkonomien. Skal markedsøkonomien fungere optimalt, så må erhvervslivet – udbydere af varer – have optimale vilkår.

Stærke fagforeninger, en stor offentlig sektor, stramme miljøregler og høje skatter er derfor til skade for samfundsøkonomien, fordi de lægger en dæmper på de frie markeds kræfter. De forstyrrer økonomiens selvregulerende kræfter. Stærke fagforeninger forhindrer lønmodtagerne i at udbyde deres arbejdskraft billigt. En stor offentlig sektor betyder, at store samfundsområder ikke er underkastet fri konkurrence. Stramme miljøregler spænder ben for virksomhedernes konkurrenceevne ved at pålægge dem høje omkostninger. Høje skatter vil yderligere fratage folk lysten til at arbejde og tjene penge.

Generelt finder monetaristerne det vigtigt at styrke markedsmekanismen på alle samfundets områder. Især inden for den offentlige sektor ser man gerne indført princippet om fri konkurrence.

Boks 18.5 Lucas og den 'fornuftige' husholdning

Mange økonomer har videreudviklet monetarismen, som dermed har mange forgreninger. En af dem er den amerikanske økonom **Robert Lucas**, som især er blevet kendt for sine teorier om *rationelle forventninger*. Han antager, at husholdningerne har temmelig meget styr på, hvordan samfundsøkonomien udvikler sig, og at de på den måde har nogle ganske 'fornuftige' (rationelle) forventninger til fremtiden. Han mener, at husholdningerne i store træk kan gennemskue den samfundsøkonomiske udvikling, og at de tilrettelægger deres egen økonomi herefter.

Hvis det er tilfældet, kan det være svært at føre lempelig finanspolitik. Hvis politikerne fx ønsker at 'lokke' husholdningerne til at øge deres forbrug ved at give dem skattelettelser, vil det være dømt til fiasko – mener Lucas. Folk vil nemlig forvente, at indgrebet om nogle år modsvares af en tilsvarende skattestigning, hvis statsregnskabet skal i balance igen. Hvis borgerne har disse rationelle, dvs. fornuftige forventninger, vil de spare skattelettelsen op med henblik på senere at kunne betale skat-